

**SANUS PER AQUAM
SUDAN GELEN SAĞLIK
“SPA”**

Nesrin Yardımcı SARIÇAY

Giriş

Sağlık turizmi, turizm literatürüne girdikten sonra medikal sağlıktan önce SPA ve wellness ön plana çıkmaya başlamıştır.

Ülkemiz; 2011 yılı itibariyle, SPA ve wellness ile entegre edilmiş sağlık turizminden 5 yılda yıllık ortalama 5 Milyar Dolarlık sağlık turizmi geliri hedeflemektedir.

SPA Latince kökenli kelimelerin kısaltılmasından doğmuştur. “Sanus Per Aquam” un baş harflerinden türeyen SPA; su ile gelen sağlığı, rahatlığı ve iyiliği ifade etmektedir.

Günümüzde SPA'nın konaklama tesislerinde ve/veya kaplıca kür merkezlerinde değişik şekillerde uygulandığı, SPA merkezlerinin hızla artmakta olduğu görülmektedir.

Ülkemizde uluslararası standartlarda SPA hizmeti, termal sağlık hizmeti veren konaklama tesisleri olmasına rağmen; genelde termal arz anlamında kaplıca kültüründen ileriye gidilemediği, termal suların geleneksel olarak kullanıldığı bir gerçektir.

Raporumuzda; sağlık turizmi ile eş anlamlı kullanılmaya başlayan termal turizme ve SPA'ya yer verilmiştir.

SPA bugün çok sayıda kişi tarafından kullanılan, hızla yayılan ve gerçekte işletmecilik anlamında bazı sorunları da bünyesinde barındıran bir turizm dalı haline almıştır.

SPA merkezi işletmeciliğinde özellikle nitelikli aynı zamanda tecrübeli eleman sıkıntısı bulunmakta olup personel devir hızı da oldukça yüksektir.

Bunun nedenleri arasında; düşük ücretler, sağlıksız konaklama koşulları, personelin turistik tesisler yerine DAY SPA ve termal otelleri tercih etmesi, bir personelin bir günde fazla sayıda kişiye hizmet vermeye zorlanması vb. saymak mümkündür.

1. Sağlık Turizmi

SPA sağlık turizmi konseptinde yer aldığı için bu bölümde kısaca sağlık turizmine yer verilmiştir.

Sağlık turizmini; sağlık hizmeti almak amacıyla yapılan seyahatler olarak tanımlayabiliriz.

Sağlık turizmi, tıbbi turizm ve termal turizm olarak ikiye ayrılmaktadır. Tıbbi turizm zaman zaman medikal turizm olarak da adlandırılmakla birlikte literatürde “salt hasta” olarak adlandırılan turist türü yalnızca tedavi olmak ve iyileşmek için seyahat ederler ve herhangi bir aktiviteye katılmazlar. Tedavilerinin sonrasında ülkelerine dönerler. “Salt turist”ler ise sadece turizm amacıyla seyahat ederler.

Sağlık turizmi açısından makbul olan turist tipi ise; tıbbi tedavi gereksinimi olan turistlerin hem sağlık hem de tatil amaçlı seyahate çıkan turistlerdir diyebiliriz.

Termal turizm ise sağlık turizminin diğer alt dalıdır.

Kişilerin sağlıklarını korumak ve iyileşmek amacıyla turistik bir işletmeye giderek öncelikle kürlere katılması bunun yanı sıra konaklama yapması, dinlenmesi ve eğlenmesiyle ilgili faaliyetlerin bütünü termal turizm oluşturmaktadır. Bu turizm türünü diğer turizm biçimlerinden ayıran temel özellik; gezmek, görmek, eğlenmek gibi turizmin klasik motiflerinden öte şifa bulmak ya da zinde kalmaktır. Bu noktada termal turizmin sağlık işlevini “Genel Sağlık İşlevi” ve “Özel Sağlık İşlevi” olarak iki başlık altında değerlendirmek mümkündür. Genel sağlık işlevi çeşitli rahatsızlıkları bulunan kişilerin termal kaynaklardan tedavi amaçlı yararlanmalarını ifade ederken, özel sağlık işlevi sağlıklı kişilerin zinde olmak, güzelleşmek, rahatlamak vb. nedenlerle termal kaynaklardan yararlanmalarını ifade etmektedir.¹

2. İzmir’de Sağlık Turizmi

İzmir’de tıbbi sağlık ve termal sağlık turizmi alanında yeterli potansiyel bulunmasına rağmen; potansiyelimiz ile doğru orantılı sağlık turizmi ve genel turizm geliri sağlanamamaktadır.

İlimizde 5 yıldızlı otel konseptinde hizmet veren hastaneler sağlık turisti getirmek adına bireysel ve dağınık çabalar göstermektedir. İzmir’de sağlık turisti getirecek, sağlık turisti ile sağlık kurumunu, konaklama tesisini ve zincirin diğer halkalarını birleştirecek seyahat acentası sayısı da yeterli değildir.

¹ ASLAN, Zeynep (1996): “Ege Bölgesine Yönelik Termal Turizm Talebinin Analizi ve Termal Turizm İşletme Modeli, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir. Aktaran TÜRKSOY, Adnan; TÜRKSOY Selcan Seda, Termal Turizmin Geliştirilmesi Kapsamında Çeşme İlçesi Termal Kaynaklarının Değerlendirilmesi, Ege Akademik Bakış, 10(1)2010:699-725.

Tablo 1: 2009, 2010,2011 Yılları İzmir Haziran Ayı Turizm Hareketleri

	2008	2009	Değişim%	2010	Değişim%	2011	Değişim%
HAVAYOLU	100.337	91.617	-8,69	99.407	8,50	116.569	17,26
DENİZYOLU	40.654	45.258	11,32	59.377	31,20	51.150	-13,86
TOPLAM	140.991	136.875	-2,92	158.784	16,01	167.719	5,63

Kaynak: İzmir Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Haziran 2011 İstatistikleri.

Tablo 1’de de görüldüğü gibi 2011 yılı Haziran ayında İzmir’e havayolu ile 116.569, denizyolu ile 51.150 olmak üzere toplam 167.719 turist gelmiştir.

Tablo 2: İzmir’e Gelen Yabancıların Yıllara ve Aylara Göre Dağılımı

YILLAR	2009	2010	2011	Değişim Oranı 2010/2009(%)	Değişim Oranı 2011/2010(%)
Ocak	29.457	21.245	34.545	-27,88	62,60
Şubat	30.211	28.658	36.409	-5,14	27,05
Mart	33.192	32.220	63.629	-2,93	97,48
Nisan	77.650	59.385	103.097	-23,52	73,61
Mayıs	110.304	130.455	142.388	18,27	9,15
Haziran	136.875	158.784	167.719	16,01	5,63
TOPLAM (6 Aylık)	417.689	430.747	547.787	3,13	27,17

Kaynak: İzmir Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Haziran 2011 Yılı İstatistikleri

Tablo 2’de yer alan üç yılın ilk altı aylık toplamalarına bakıldığında 2010 yılına göre 2011 yılında %27,17 oranında bir artış olduğu gözlenmekle birlikte bu rakamların İzmir için yeterli olmadığı düşünülmektedir ki İzmir turist sayısında 1 milyon rakamını daha yeni görmüştür (2008 yılında). 2009 ve 2010 yıllarında da toplam turist sayısı 1,5 milyon kişiye çıkarılamamış, 1 milyon civarlarında gezmiştir.

Haziran 2011 yılı itibariyle toplam 6 aylık rakamlara bakıldığında da görünen o ki 2011 yılı sonunda da 1,5 milyon turist gelmesi beklenmemelidir.

Sağlık turizmi denildiğinde öncelikle; İzmir’in sağlıklı bir sağlık turizmi politikasına ihtiyacı olduğunu belirtmek gerekir.

İzmir’de sağlık turizmi yapılabilmesi için;

- İzmir’in turizm olanakları,
- Sağlık hizmeti olanakları (Özel ve kamu hastaneler, dental, estetik vb. sağlık kuruluşları, tedavi ücretlerinin seviyesi, termal kaynaklar vb.)
- İlk iki maddemizdeki değerleri buluşturacak profesyonel organizasyon ve aracı kurumlara ilişkin envanter (Tur operatörü, seyahat acentası vb.) çalışmasına ihtiyacı vardır.

Termal turizm açısından oldukça zengin bir arza sahip olan İzmir’de Balçova Termal Tesisleri standartlarındaki tesislerin sayısının artırılması gerekmekte olup termal sağlık turizminin tarafları olarak;

- Seyahat Acentaları,
- Özel ve kamu sağlık kurumları,(Üniversite ve devlet hastaneleri dahil)
- Sigorta Şirketleri,
- Yazılı ve görsel medya,
- Ulaşım Sektörü(Havayolu, Karayolu ve Denizyolu firmaları)
- İzmir'deki ilgili kurum ve kuruluşların işbirliği yapması gerektiği düşünülmektedir.

Nitekim; kitle turizmi amacıyla ülkemize gelen bir turist ortalama 700 \$ harcama yaparken bir sağlık turisti ortalama 2.500 \$ harcama yapmaktadır.

Balçova Termal Otel, sağlık turizminin özellikle termal tedavi dalında ülkemizde ve uluslararası alanda rüştünü ispatlamıştır diyebiliriz.

Tarihte AGAMEMMNON KAPLICALARI olarak bilinen (M.Ö 1400) Balçova Termal Tedavi ve Teşhis Merkezi, İzmir şehir merkezine 8 km., Adnan Menderes Havaalanına 25 km., Efes ve Bergama'ya 90 km. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne 500 m. uzaklıkta, şehrin kalabalığından ve trafik gürültüsünden uzak, ormanlık alanlara ve doğal termal kaynaklara sahip olup konaklama ve tedavi merkezi olarak hizmet vermektedir.²

Balçova Termal Otel'de ana ve diğer 7 blokta toplam 204 adet 408 yatak kapasiteli oda, 4 adet delux oda, 24 adet bedensel engelliler için özel dizayn edilmiş oda, alerjik ve astım hastaları için anti-statik döşemeli odalar, ileri romatizmalı ve engelli kişilere yönelik odalar, fitness center vb. bulunan İzmir'deki tek oteldir.³

Otele en çok İskandinav ülkelerinden turistler gelmekte olup romatizmal, ortopedik, nörolojik hastalıklara bağlı gelişen komplikasyonlara yönelik Kür(Fizik Tedavi, Rehabilitasyon ve Kaplıca) Merkezi ilgi çekmektedir. Otelde;

- Balneterapi,(Su içi egzersiz)
- Hidroterapi,(Sualtı Masajı ve whirlpool, jakuzi, jet duş, çamur terapisi, aromaterapi)
- Elektroterapi,(Alçak, orta ve yüksek frekanslı akım, Ultrason vb.)
- Kineziterapi,(Jimnastik)
- Parafin, (Parafin Banyosu)
- Akinoterapi,(Ultraviyole, Baker, Infraruj)
- Masaj ve Sauna,(Genel ve lokal masaj odaları, sauna hizmetleri)
- Uğraşı ve Hobi,
- Teşhis ve Tedavi üniteleri(Masöz, masör hizmetleri, bulunmaktadır.

² Balçova Termal Otel (Health&Spa Club) Broşürü, Temmuz, 2011.

³ Balçova Termal Otel, a.g.e.

3. İzmir Sağlık Turizminin Genel Sorunları

Temmuz 2011 tarihinde Sağlık Bakanlığı'nca sağlık turizminin resmi olarak destekleneceği yönünde açıklamalar bulunmasına rağmen; Sağlık Bakanlığı'nın sağlık ve termal turizmi konusundaki mevzuatı günün gereklerine cevap vermekten uzaktır.

Öte yandan;

- Termal tesislerde bulunması gereken standartların işletmelerin tamamında batı ölçeğinde tanımlı olduğunu söylemek zordur.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı politikasında da kaplıca kür otelciliği geleneksel mantık ile yapılmaktadır.
- Sağlık turizminden özellikle de termal arzdan öncelikle yöre halkının yararlandırılmasına ilişkin çalışmalar yapılması ve hastalara bir takım avantajlar getirilmesi gerekmektedir.
- İzmir'de üniversitelerde SPA Management Bölümü, "Kaplıca-Kür Otelciliği Bölümü" bulunmamaktadır.
- İhtiyaca rağmen İzmir'de "Tıbbi Masör" yetiştiren herhangi bir eğitim kurumu veya kurs vb. yoktur.
- Termal turizmde fizyoterapist sıkıntısı çekilmekte olup halihazırda bir fizyoterapist ücretlerini konaklama tesisleri karşılamakta zorlanmaktadır.
- İzmir'deki kamu ve özel hastanelerin veya diğer sağlık kuruluşlarının sağlık turizmine hazır olup olmadıkları ile ilgili bir analiz çalışması yapılmamış olup bu çalışma ivedilikle yapılmalıdır.

4. Sağlık Turizminin Bir Yıldız: SPA

Spa yukarıda da belirttiğimiz gibi sudan gelen sağlık anlamında kullanılan "**Sanus Per Aquam**" kelimelerinin baş harflerinden türemiş ve turizm bilimine girmiştir.

Dünyada SPA pazarı yelpazesini hızla genişletmesine rağmen; Türkiye'de sektör yeni yeni ve oldukça hızlı gelişmektedir. Yerli ve yabancı turistler tarafından sıklıkla tercih edildiği görüldükçe; konaklama tesislerinin bünyelerine birer SPA merkezi kattıkları, vücudun su ve tuz dengesini ayarlayan, enerji veren, cildi yenileyen SPA'nın önemini insanlar tarafından giderek daha fazla anlaşıldığı görülmektedir.

5. SPA İşletmelerinin Açılışı

SPA merkezleri ülkemizde 24.07.2001 tarih ve 24472 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Kaplıcalar Yönetmeliği ile 09.12.2004 tarih, 25665 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan yönetmelik değişiklikleri dikkate alınarak açılmaktadır.

Tabii bu merkezlerin açılışı esnasında 25 Temmuz 2010 tarih, 27652 Resmi Gazetede yayınlanan “İşyeri Açma ve Çalıştırma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” hükümleri de dikkate alınmaktadır.

Konaklama tesisleri bünyesindeki SPA merkezleri İl Sağlık Müdürlükleri tarafından denetlenirken, tesisin konaklama kısmı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir.

Kaplıcalar Yönetmeliği; toprak, yer altı, deniz ve iklim kaynaklı doğal tedavi edici faktör olarak kullanıldığı kaplıcalar, içmece ve iklim kür merkezleri ile ilgili hususlar ve buralarda kurulacak sağlık amaçlı her türlü tesisin nitelik ve niceliklerinin belirlenmesi, kurulması, işletme izinlerinin verilmesi denetlenmesi ve sağlık koşullarına uygun biçimde kontrol altına alınması için gerekli esasların belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Söz konusu Yönetmelik hükümlerinde;

Tesis İznî; doğal tedavi unsuru için düzenlenen tıbbî rapora ve Kaplıcalar Yönetmeliği hükümlerine göre hazırlanan projelerin Bakanlıkça onaylanmasını takiben verilen izni,

İşletme İznî; tesis izni alındıktan sonra, Bakanlıkça bu Yönetmelikte istenilen diğer hususları tam olarak yerine getirmek suretiyle tesis izni verilmesine esas olan projelere göre bütün tesisleri inşa ederek tamamladıktan sonra kurulacak sağlık amaçlı tesislere verilen izni ifade etmektedir.

6. SPA Merkezlerinin Sorunları

Uygulamada SPA merkezlerinin çok çeşitli olduğu görülmektedir. Şöyle ki; 5 yıldızlı bir otelin bünyesinde bulunan bir SPA merkezi ile herhangi bir masaj salonun bir bölümü bile zaman zaman SPA Merkezi olarak anılmaktadır.

SPA merkezlerinde bir standardizasyonun henüz oturmamış olması hem merkezler arasında haksız rekabete yol açmakta hem de zaman zaman hatalı uygulamaların meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Avrupa ve Asya’da birçok otel sadece SPA merkezi nedeniyle tercih edilebilir halde iken; ülkemizde SPA merkezi otel seçiminde etkili olmakla birlikte tek başına gerekçe olamamaktadır.

Ülkemizde SPA merkezlerinde çalışan bir kısım personelin mesleki sertifikaları bulunmamaktadır. Oysa SPA ve benzer termal tedavi ve kür uygulamalarının üniversitelerde teorik ve pratik olarak ele alınması ve insan sağlığının söz konusu olduğu SPA uygulamalarının daha hassas yapılmasının sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

Kaliteli SPA hizmeti veren tesislerde örneğin kişiye uygun özel SPA hizmetleri verildiği, bu kişiler için özel paket oluşturulduğu gözlenmektedir.

Turların pazarlanması esnasında zaman zaman SPA hizmeti yerine Türk Hamamı konseptinin satılmakta olduğu, kişilerin girdikleri hamamlarda ise yeterli kalitenin bulunmadığı görülmekte bu da turizm imajımızı zedelemektedir.

Yararlanılan Kaynaklar:

- <http://www.msxlabs.org/forum/x-sozluk/90808-spa-spa-nedir-spa-hakkinda.html#ixzz1Ql3t3Qi7>
- <http://www.basbakanlik.gov.tr>
- Resmi Gazete: 25 Temmuz 2010 tarih ve 27652 sayılı.
- www.zaman.com.tr, 08.07.2011 tarihli Zaman Gazetesi, Ekonomi Sayfası.
- www.spayonetimi.com
- <http://www.spayonetimi.com/index/default.aspx?id=548>, Sezgin AYDIN, Sağlık Yöneticisi, SPA İşletme ve Yönetim Fonksiyonları Danışmanı
- İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
- Kaplıcalar Yönetmeliği
- <http://www.saglik.gov.tr>
- Balçova Termal Otel(Health&Spa Club) Broşürleri, Temmuz, 2011.
- <http://www.saglikliyasa.com/alternatif-tip/spa-ne-demektir-spa-nasil-yapilir.html>
- İzmir Kültür ve Turizm Müdürlüğü
- TÜRKSOY, Adnan; TÜRKSOY Selcan Seda, Termal Turizmin Geliştirilmesi Kapsamında Çeşme İlçesi Termal Kaynaklarının Değerlendirilmesi, Ege Akademik Bakış, 10(1)2010:699-725.